

The Gemara presents another ruling:

אמר אמר – Amelmar said: האי פיתחא דאקרנא – This corner entrance requires a mezuzah.^[10] אמר ליה רב – Rav Ashi said to Ameimar: ונהא לית ליה פסימין – But it does not have sideposts!^[11] Why should a mezuzah be required?^[12] אמר ליה – [Ameimar] replied to him, pointing to the ends of the walls: ערי פסימי – Here are the sideposts!^[13]

The Gemara presents a different case:

רב פפא איקלע לבי טר שמואל – Rav Pappa visited the house of Mar Shmuel, where he saw a certain entrance that had only one sidepost, which was on the left side of the entrance,^[14] yet [the entrance] has a mezuzah affixed to it. [Rav Pappa] said to [Mar Shmuel]: בטאן כרבי – In accordance with whom do you affix a mezuzah to this entrance? Is it in accordance with R' Meir, who says that an entrance with only one sidepost requires a mezuzah?^[15] אמר – But you must say that when R' Meir says that one sidepost suffices for obligating a mezuzah, that is only when the sidepost is on the right side of the entrance. משמאל מי – But when it is on the left side, as in this case, did he say that the entrance requires a mezuzah? Certainly not!^[16]

The Gemara identifies the source for this assertion that the right side is primary with respect to mezuzah:

קאי דהא – What is [the source]? רתניא – For it was taught in a Baraisa: ביהתך ביאתך מן הימין – The Torah states that the mezuzah shall be placed on the doorposts of YOUR HOUSE,^[17] which means as YOU COME IN ON THE RIGHT. אנה אומר מן הימין או אינו – YOU SAY ON THE RIGHT, OR IS IT NOT perhaps rather placed ON THE LEFT? תלמוד לומר „ביהתך” – To dispel this notion, THE TORAH STATES: BEISECHA [literally: your house].

The Gemara explains:

מאי תלמודא – What is the derivation? How does the word beisecha indicate that the mezuzah is placed on the right side? ררך ביאתך מן הימין – We expound the word beisecha to mean: the way of “biascha,” which means “your walking,” and which therefore indicates on the right side, for when a person begins to move from a stationary position, דימניא עקר [ברישא] – it is his right leg that he begins to move first.^[18]

The Gemara presents a different source for placing the mezuzah on the right side:

רב שמואל בר אהא קמיה רב פפא משמיה רבא בר עולא אמר – Rav Shmuel bar Acha in the presence of Rav Pappa and in the name of Rava bar Ulla said that the source is from here: ויזקה יהודע הכהן ארון אחד ויקב חר בדלתו – The verse states: And Yehoyada the Kohen took one chest and bored a hole in its lid, ויתן אותו אצל המזבח מימין כבוא איש בית ה' – and he placed it near the Altar on the right side, as one enters the Temple of Hashem, ותתנו שמה הכהנים שמרי הסף את כל הכסף – and the Kohanim who were the overseers of the threshold put there all the money that was brought to the Temple of Hashem.^[19]

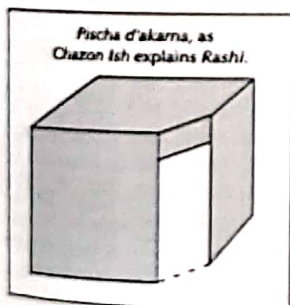
The Gemara now identifies the teaching of R' Meir to which Rav Pappa referred:

מאי רבי מאיר – What is the teaching of R' Meir to which Rav Pappa refers when he speaks of R' Meir's view being that one sidepost suffices? רתניא – For it was taught in a Baraisa: בית שאין לו אלא פסוץ אחד – In the case of a house that has only one sidepost, רבי מאיר מחייב במקוה – R' Meir obligates it in mezuzah, והכמים פוטרין – but the sages exempt it.

The Gemara explains the respective rationales:

מאי טעמא דרבנן – What is the Sages' reason for exempting such a house? כתיב „מקוה” – It is written in the verse that the

NOTES

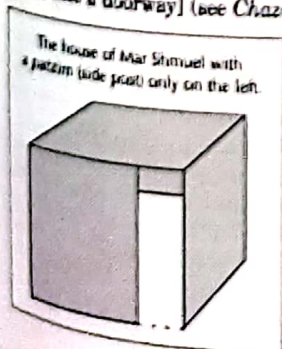

10. The reference is to an entrance situated diagonally at one of the corners of the house [see diagram] (Rashi's view, as explained by Chazon Ish, Yoreh Deah 172:2; cf. Yad Binyamin here). [See note 16 below for Rosh's explanation.]

11. There were no doorposts framing the doorway. The walls simply stopped before reaching the corner.

12. Chazon Ish (loc. cit.) explains: A doorway in the middle of a wall surely requires a mezuzah even if there are no separate sideposts framing the doorway, for the wall segments on either side of the doorway are themselves deemed to be the “doorposts” (see Rashi to Eruvin 11a דיה וקיי). Rav Ashi's objection here was that the wall segments in the case of the corner entrance are not pointing toward each other, and thus should not be considered doorposts; rather, a separate frame should be necessary.

13. I.e. even in the case of the corner entrance, the wall segments on either side are deemed to be the sideposts [since they serve to demarcate a doorway] (see Chazon Ish ibid.).

14. This entrance was at the very end of one wall, on the right side. The left side of the doorway had a “sidepost” (i.e. the wall segment itself), but the right side of the entrance was just the end of the adjacent wall running at right angles to the entrance [see diagram] (see Chazon Ish loc. cit.).

15. The Gemara below will cite the Baraisa in which R' Meir says this.

16. We have explained the sugya according to Rashi (as explained by Chazon Ish). Rosh (Hil. Mezuzah §14; see also Tur, Yoreh Deah §287), however, explains Ameimar's case of “a corner entrance” as referring to a house enclosed on three sides, with the fourth side completely open. The “wall ends” of the two, parallel side walls are what Ameimar referred to when he said, “Here are the sideposts.” (This would seem to contradict the Gemara above (33b), which taught that an exedra enclosed on three sides and completely open on the fourth does not require a mezuzah. Perishah (to Tur ibid.) explains that there is no contradiction, as the Gemara there refers to where there is no door; the Gemara here, however, refers to where there is a door, which constitutes a fourth wall. See, though, Chazon Ish loc. cit. (See also Chovas HaDar 7 note 13.)) And in the case of Mar Shmuel's house, Rosh explains that the wall forming the right side of the entrance did not stop at the entrance but extended further out, so that there was not even a “wall end” at the right side of the entrance to constitute a “sidepost.”

17. Deuteronomy 6:9, 11:20.

18. Emendation follows Mesorus HaShas and Shitah Mekubetzes §5.

19. This is a two-step derivation. The word beisecha is expounded to mean biascha – as you walk, which indicates the right side, as most people begin to walk from the right side. And since the Torah (according to this exposition) expresses “walking” here as biascha, which literally means “your entering,” we derive further that the mezuzah is placed on the right side as you enter the house, rather than as you exit (see Rashi, as emended by Shitah Mekubetzes §14, and see Nimukei Yosef folio 6a).

20. II Kings 12:19. The verse means that as one would enter through the main, eastern entrance of the Courtyard and proceed straight ahead to the west, the chest would be to his right, near the northeastern wall of the Courtyard. We see, then, that whatever is placed “as one enters” must be placed on the right side (and the same applies to mezuzah) (Rashi, as emended by Shitah Mekubetzes §15).

רפז א אין הפתח חייב במזוזה אפילו הוא עומד במקום החייב אלא אם כן עשוי כתקנו כיצד שתהא לו שתי מזוזות ומשקוף על גביהם ואם אין המשקוף שהדלת שוקף עליו למעלה ישר אלא אבן נכנס ואבן יוצא או שאין המזוזה ישרה אלא אבן נכנס ואבן יוצא פטור. נפרק הקומץ (מנחת לג:) אמר רבא הני פתחא שימאי פטורים מן המזוזה מאי פתחי שימאי פליגי זה רב רחומי ורז יוסף א] חד אמר דלית להו מקרה וחד אמר דלית להו שיקפי ופירשו התוספות (ד"ה דלית) והרא"ש (ה"ל מזוזה ס"י י"א) דלית להו מקרה פירוש [א] שהדלת שוקף זה מלמעלה אינו שזה אלא אנני הכיפה אחת נכנסת ואחת יוצאת ובענין זה [ב] דלית להו שיקפי אלא אנני טלטות כמו שני החומה, וחסס רבנו דנניו כדברי התוספות והרא"ש וה"ל לכמוז שרש"י והרמב"ם לא פירשו כן שרש"י פירש דלית ליה מקרה אסקופה עליונה שיקפי מזוזות. לשון אחר דלית להו מקרה שאין הבית מקורה. שקפי אסקופה עליונה. והרמב"ם (ה"ל מזוזה פ"ו ה"ה) כתב בפירוש אחרון [ג]: וכתב המרדכי (הלכות קטנות ס"ח תקפ"א) פירש רש"י שאין הבית מקורה וקשה דכי גרע מן (ה"ל) [ח"ל] ואין סביר לחלק בין סופו להיות מקורה ובין אין סופו להיות מקורה עכ"ל ועל"י (ס"י רפז ר"ל. דיטר ראשון) כתבתי בשם ה"ר מנוח ליטע זה. וכתבו הגהות מימון (שם אות ה) ויהיה לו משקוף וכו' וכתב רא"מ (יראים ס"ח ר"ט.) דעבדין לחומר ולוי זה שניה חייב במזוזה אבל כפסר המזוזות (עין כ"ג קו ע"ג) פסק כרבנו המחבר עכ"ל. פתח שאין

סימן רפז

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

[א-ב] תנאים הצריכים להתחייב הבית במזוזה ועיין בסימן (רפ"ד) [רפ"ו]:

א אין הפתח חייב במזוזה אפילו הוא עומד במקום החייב אלא אם כן עשוי כתקנו כיצד שיהא לו שתי מזוזות ומשקוף על גביהם. ואם אין המשקוף שהדלת שוקף עליו למעלה ישר אלא אבן נכנס ואבן יוצא או שאין המזוזה ישרה אלא אבן נכנס ואבן יוצא פטור. פתח שאין בו אלא מזוזה אחת (ה) כגון שמצד האחד עובר הקותל להלאה מהפתח כזה ה' (ב) אם המזוזה בצד ימיני חייב ואם היא בצד שמאלי פטור. ואם הפתח (ג) ממלא כל הרוח כזה טו חייב שכותלי הבית שמן הצדדין חשובין כמזוזות: **ב** ואם יש לו שתי מזוזות והאסקופה שעליהן עשויה

ב ואם יש לו שתי מזוזות וכו' עד סוף הסימן. נפרק קמא דעירובין (דף י"א) כיפה רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פטריין ושוין שאם יש נרגליה עשרה שהיא חייבת אמר רבי הכל מודים אם גובה עשרה ואין נרגליה שלשה אי נמי יש נרגליה שלשה ואין גובה עשרה ולא כלום כי פליגי ביש נרגליה שלשה וגובהה עשרה ואינה רחבה ארבעה ויש זה לחוק ולהשלימה לארבעה רבי מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים. פשט הלשון משמעו דאם יש נרגליה עשרה בלא עיגול שוין דהיא חייבת אף על פי שאינה רחבה ארבעה ולא פליגי אלא דכאיכא נרגליה שלשה ואחר כך מתחיל העיגול וגובה עשרה וליכא ארבעה ויש זה לחוק וכו'. והכי משמע מדברי הרמב"ם שכתב בפרק ו' בית שיש לו מזוזה מלאן ומלאן וכיפה כמין קשה על שתי המזוזות במקום המשקוף אם יש גובה המזוזות עשרה טפחים או יתר חייב במזוזה ואם אין בהן עשרה טפחים פטור מפני שאין להן משקוף עכ"ל הרי שלא הזכיר המנאי שצריך שיהא גובהה עשרה רוחב ארבעה טפחים אלמא דכאיכא גובה עשרה בלא עיגול חייב במזוזה אף על פי שאינה רחבה ארבעה. וכן כתב הנעל המגיד להדיא בסוף פרק י"ו להלכות שבת

וכו'. אמר רבינו (גד.) פתח דאקדנא [ב] חייב במזוזה. אמר ליה רב אשי לאמימר והא לית ליה פנימין? אמר ליה רב פפא איקלע לבי מר שמואל חזא הווא פתחא דלא הוה ליה אלא פנימא משמאלא ועבדא ליה מזוזה אמר ליה כמאן כרבי מאיר? אימור דאמר רבי מאיר מימין משמאל מי אמר? דמניא ביתך באתך מן הימין. מאי רבי מאיר דמניא בית שאין לו אלא פנים אחד רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פטריין. ופירש הרא"ש (שם ס"י י"ד) פתחא דאקדנא. כגון שהפתח ממלא כל מורח ומגיע מלפון לדרום: והא לית ליה פנימין. אלא [ד] כותלי הבית של לפון ודרום: עדי פנימין. באמת שנמשכים עד שם מכל מקום פנימים הם: חזא דליכא אלא חד פנימא משמאלא ועבד ליה מזוזה. והיה כותל הבית לנד ימין הפתח עובר לה מן הפתח נמלא שלא היה לו פנים אלא משמאל וקבע בפנים [ח] המזוזה שבשמאל. וכתב עוד (שם) ונראה דהלכה כרבי מאיר דרבי ישמעאל ורבי עקיבא (מנחות ס) קיימי כותמיה וכן משמע מדאמר אימור דאמר רבי מאיר מימין משמאל מי אמר משמע דאי הוה פנים מימנא הוה ניחא דעבד כרבי מאיר. והרי"ף כתב (ה"ל מזוזה ו.) כל סוגיא זו ולא הכריע הלכה כדברי מי אבל הרמב"ם פסק הלכה כחכמים שכתב (שם ה"א) שאין הבית חייב במזוזה עד שיהיו לו שתי מזוזות והשמיט ההיא דפתחא דאקדנא ואפשר דטעמא משום דמילא משמע שראשי הכותלים הם חשובים מזוזות:

פרישה

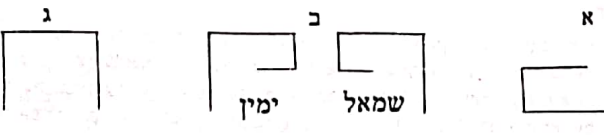
רפז (ה) כגון שמצד האחד עובר הכותל להלאה מהפתח כזה ה'. מורי ורבי: (ב) אם המזוזה מצד ימיני חייב כו'. ר"ל אם אותה מזוזה היא נלד ימין חייב במזוזה דכתיב ביתך דרך באתך וכשאלם נכנס נפתח נרגל הימין הוא נכנס תחילה: (ג) ממלא כל הרוח כזה טו. ומירי דש לו דלת העומדת במקום תחילה רביעית דאל"כ קשה מאי שגא מאכסדרה דפטור ממזוזה (עין מ"ש לעיל סימן רפ"ו סעיף י"ב עכ"ה):

חדושי הגהות

רפז [ה] פירוש מקום שהדלת שוקף כנ"ל: [ב] דלית להו שיקפי שאין שם מזוזה אלא שהאנשים טלטות כל"ל ב: [ג] גירסת הרא"ש (ס"י י"ד) רב מרי [ז] איקלע וכו': [ד] כותלי הבית של לפון ודרום: עדי פנימין. באמת אף על פי שאין נלאין כפנימין אלא כותלי הבית שנמשכים עד שם כל"ל:

הגהות והערות

רפז א] כ"ה ברא"ש וברייף וראה לעיל בחידושי הגהות סימן רפז אות ז: ב] הנוסח שבבית יוסף הוא כמו ברא"ש לפנינו ובמעדני יום טוב כתב דכ"ה הגירסא שאין שם מזוזות. וכמו שכתב בחידושי הגהות וכ"ה בתוספות: ג] ראה לעיל בבית יוסף סימן רפ"ו ולא ע"א דיבור ראשון (ד"ה בית שאינו מקורה) ובהערה מח שם: ד] ראה צורה אות א: ה] ראה צורה אות ב: ו] בגמרא לפנינו וכן ברא"ש "דאקדנא": ז] וכן הוא ברייף. וכתב במעדני יום טוב אות ח דנוסח הגמרא אין נראה

ה. הקרת הבית יש אומרים שאינו נידון כמשקוף (ז). ויש מסתפקין בזה (ח).
 ז. פתח שאין לו מוֹזוֹת בולטות אלא ראשי הכתלים הן המוֹזוֹת, אם הכתלים
 סוגרים חלק מרוח הפתח (ט) נדונין כמוֹזוֹת (י), וכן אם הפתח בקרן זווית (יא).
 אבל אם אין הכתלים סוגרים כלום מרוח הפתח (יב) יקבע בלא ברכה (יג).
 היו ראשי הכתלים משמשים ככתלי בית אחר אינן נדונין כמוֹזוֹת (יד).
 ז. חדר קטן (טו) הפתוח במלואו (טז) לחדר גדול, אם הכניסה היא מחדר גדול
 לקטן פטור (יז). ואם הכניסה היא מן הקטן לגדול חייב (יח).

נראה שאם הדלתות נעשו לשם פתח זה אפשר דהוי פתח וחייב כמוֹזוֹה). וכן דעת
 החזו"א שם לענין תיקון עירובין שאין דלתות מועילות בלי צוה"פ. מיהו דעת כמה
 אחרונים שדלתות מועילות לענין תיקון עירובין אף בלי צוה"פ. וכ"כ בהדיא בשו"ת
 ברית אברהם או"ח סי' יח אות יג דדלתות בלי צוה"פ חייב כמוֹזוֹה. וכ"ש כשנעשה
 לשם פתח לכניסה ויציאה. ועי' מ"ש להלן הערה כו, אי מדמינן צוה"פ דשבת לענין
 חיוב מוֹזוֹה. (ז) חזו"א. (ח) במק"מ מסתפק בזה. ונ"ל שבמקום שהתקרה
 כלה אפשר דנידון כמשקוף לכה"פ לשיטת הרא"ש דלא גרע מראשי הכתלים. וכ"ש
 כשיש כותל מעל הפתח אע"פ שאין משקוף בולט, דנידון כמשקוף לכו"ע. (ט) ציור
 ג. (י) אליבא דכו"ע, כן משמע בסוגיא דמנחות ל"ד ע"א. (יא) ציור ד.
 וכן משמע ברש"י שם. (יב) ציור ה. (יג) שיטת הרא"ש דבמקום
 שהכותל כלה נחשב כמוֹזוֹה, וכתב ב"י דאפשר שגם הרמב"ם ס"ל כן ומ"מ לא
 הביאו בשו"ע. ועי' בחזו"א שאין לקבוע בברכה בראשי הכתלים. ועי' בפרישה
 שהקשה מ"ש מאכסדרה דפטורה משום דאמרינן דפצימין לחיזוק תקרה עבדי,
 הרי בלא הפצימין ראשי הכתלים נדונין כמוֹזוֹת. ותירץ דדוקא כשיש דלתות
 חשבינן ראשי הכתלים כמוֹזוֹת ובאכסדרה מיירי בלי דלתות. וביהק"ט תירץ דשאני
 בית דלא אמרינן ביה לחיזוק תקרה ואז אפי' ראשי כתלים נדונין כמוֹזוֹה. וכ"כ
 בערוה"ש. ועי' שו"ת מהרש"ם מהדו"ד סי' קיא שהוכיח מיומא דף יא דלא כיהק"ט,
 ודבריו צ"ע, ועי' מ"ש להלן הערה כ. (יד) מקדש מעט ס"ק ד', כגון חצר שבין
 ב' בתים ופרוץ במלואו בין הבתים (ציור ו) לא אמרינן ראשי כותלי הבית יהיו כפצימין.
 כיון שנמשכין לצד אחר מחלל הפתח. ולפי זה בפרוודרים שבין ב' חדרים אין לידון ראשי
 הכתלים כמוֹזוֹת. ואפשר דלאו דוקא שהכתלים משמשים ככותלי בית אחר, אלא אפי'
 נמשכים קצת לצד אחר (ציור ז) אינם נחשבים כמוֹזוֹת. ובדע"ק מסתפק בגראה
 מבחוץ ושוה מבפנים או שוה מבחוץ ונראה מבפנים. (טו) לאו דוקא קטן וגדול
 אלא שהגדול עודף מב' צדדין במקום הפתח לקטן (ציור ח). וכיום מצוי בפרוודרים
 שמתרחבים ומתקצרים באופן שיש לפעמים חיוב מוֹזוֹה בין חלק אחד של הפרוודור
 למשנהו, אמנם נראה דוקא כשיש חילוק תשמיש ביניהם, כמו שמצוי שבחלק הרחב
 משתמשים תשמיש דירה, אבל כשאין ביניהם חילוק תשמיש, ושניהם משמשים לאותו
 מטרה, נראה שאין חיוב מוֹזוֹה משום הבליטות השקיעות שיש בכתלים. (טז) שאין
 פצימין במקום הפתח, אבל אם יש פצימין פשוט דנידונין כמוֹזוֹת. (יז) שבאופן זה
 החדר החייב כמוֹזוֹה הוא החדר הקטן ואין לו פתח (כדמוכח בעירובין דף צב ובשו"ע
 או"ח סי' נה וסי' שסט וסי' שעד), שהרי הקטן לעצמו הוא כציור ז. מיהו אם מחיצות
 הקטן נמשכים לתוך הגדול (ציור ט) או הקטן יש לו פתח (כמבואר באו"ח שם).
 עכ"פ לשיטת הרא"ש דראשי הכתלים נדונין כמוֹזוֹת, אלא שבאופן זה נתבטל דין
 מוֹזוֹת מן חדר הגדול. (יח) דאו חיוב מוֹזוֹה הוא על חדר הגדול וחדר גדול יש

שדינם כמזוזות גמורות, ואם יש עליו משקוף בולט, יקבע בכרכה⁽¹⁷²⁾. ואם יש עליו רק תקרה, יקבע בלא ברכה⁽¹⁷²⁾.

יח. דין ראשי כתלים שבקרן זוית, נתבאר בפרק כ סעיף יב.

ראש כותל הנראה סתוך פתח אחר

יט. שני חדרים שפתחיהם סמוכים זה לזה בקרן זוית, ולחדר א' יש שתי מזוזות, ומזוזת הפתח השמאלית שלו, היא ראש הכותל הימני של חדר ב', ולחדר ב' יש מזוזת-פתח משמאל, אך רוב חדר ב' פרוץ¹⁷³, נראה שחדר א' חייב [כשיש בפתחו משקוף], וחדר ב' פטור [אף כשאין בחדר א' משקוף]⁽¹⁷²⁾.

כ. אם חדר א' רובו סתום על ידי כותל בימין, ובשמאל יש בו רק ראש כותל, המשמש גם כמזוזת-פתח ימנית של חדר ב'¹⁷⁴, נראה שיקבע בשני החדרים [אם יש בהם משקוף] בלא ברכה⁽¹⁷²⁾.

כא. אם בחדר א' יש ראש כותל מימין ומזוזה אחת משמאל ומשקוף, ורובו סתום, וחדר ב' פרוץ ברובו, ואין בו דלת¹⁷⁵⁽¹⁷²⁾, יקבע בחדר א' בלא ברכה, וחדר ב' פטור⁽¹⁷²⁾.

(לו) בפתח חדר א' הרי יש מזוזה מימין, ויש לקבוע בלא ברכה. ולענין חדר ב' כיון שמדין עומד מרובה דינו כאילו כל אורך הכתל סתום, הרי מזוזת הפתח של חדר ב' אינה נראית מבחוץ, ולפמש"כ להלן בסעיף כד אם צוה"פ נראית רק מבפנים, יש לקבוע בלא ברכה.

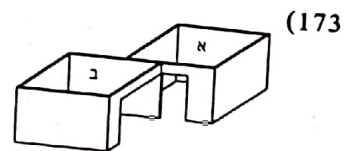
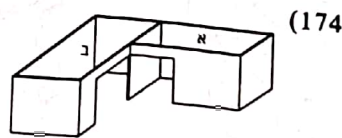
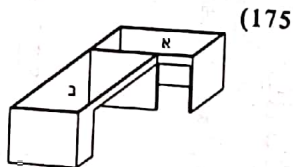
(לז) דאם רובו סתום או שיש שם דלת שדינה כמחיצה לדעת כמה אחרונים כמש"כ בפרק כה סקל"ח, וחדר ב' נחשב סתום, ממילא לחדר א' יש רק ראש כותל מימין, ובשמאל מזוזה הנראית רק מבפנים.

(לח) דלחדר א' יש ראש כותל מימין, ומזוזה גמורה מימין, ואף לחדר ב' יש ראש כותל מימין אי"ז גורם לסלק את מזוזה"פ השמאלית מחדר א', דראש כותל אינו נידון כמחיצה אלא רק כמזוזה"פ כמש"נ בח"ב (סי' סט). וחדר ב' פטור כיון שמימין נחשב לאמצע הכותל, דהעומד שבתוך א' נחשב שסותמו לגמרי.

ואף אם אין עומד בחדר א', יש לצדד שלא נחשב שיש לחדר ב' מימין ראש כותל, כיון שהראש כותל הוא בתוך חלל הפתח של חדר א', ואף שהפתח של חדר א' נעשה ע"י ראש כותל, גם פתח חדר ב' נעשה ע"י ראש כותל.

(לג) כן עולה לפמש"כ הראב"ד (בשיטמ"ק ב"ב יא,ב) שצורת אכסדרה רומייתא היא שהכתלים שבצדדים הם כאלכסון ונראים כעין פתח, והא איתא במנחות (לג,ב) שאכסדרה רומייתא חייבת כמזוזה. וכע"ז מצינו בחזו"א (או"ח ח,ה) שאלכסון נידון כאורך ורוחב לענין עומד מרובה, ומסתבר שה"ה לענין צוה"פ. ועוד דלא גרע מבית הפרוץ בקרן זוית שנתבאר בפ"כ סעיף יא שנידון כמזוזה"פ.

(לד) היינו לדעת המשנ"ב (שהו"ד בסעיף כב) דכאשר יש מזוזות גמורות סגי בתקרה וא"צ משקוף בולט. (לה) כנלענ"ד שהרי חלל צוה"פ של חדר א' נחשב כסתום, וממילא לחדר ב' אין אף ראשי כתלים אלא אמצע כותל, ועדיף ממש"כ החזו"א (קעב,ג ד"ה והיכי). ואף אם אין על צוה"פ של חדר א' משקוף, נראה דכיון שיש ב' מזוזות נידון כסתום, כדמצינו לענין כלאים (ברמב"ם פ"ז הט"ז) שב' גידודי נחשבים כסתום, וממילא אין לחדר ב' ראש כותל מימין. ואף אם אין בחדר א' ב' מזוזות אלא רק עומד מרובה, נראה שנידון כסתום, וחדר ב' פטור.

חדר חיצוני צר הפרוץ לחדר רחב

כו. חדר שיש בפתחו מזוזות גמורות ומשקוף, ובהמשך החדר מתרחב לב' הצדדים, ובין כתלי החלק המתרחב יש משקוף נוסף¹⁸¹, נראה שיקבע רק מזוזה אחת^(נ) בתחילתו^(מ), ודין^(ס) כזו. אף אם בתחילת החדר הצר יש רק ראשי כתלים ומשקוף¹⁸², או שני מזוזות¹⁸³ ותקרה, ובמקום המתרחב יש משקוף, נראה שיקבע רק בתחילת החדר הצר^(ס).
 אם בתחילתו יש רק ראשי כתלים ותחילת תקרה, וגם בהמשכו אין משקוף בולט, מן הדין הפרוזדור פטור^(א). ואם בחלק המתרחב יש משקוף בולט, יקבע את המזוזה תחת המשקוף^(ס).

החיצוני, דאם אורך כותלי הקטנה נידונים כמזוזה"פ של החלק המתרחב, הרי יש שם מזוזות ומשקוף. ואם אין נידונים כמזוזה"פ, הרי צידד החזו"א של"ח כצוה"פ גם כלפי הגדולה, ונשאר לחוש רק למ"ד שראש כותל מחייב.

וכן כשיש בחלק הצר מזוזות וראש תקרה, אף שלדעת החזו"א אין ראש תקרה מחייב, נראה שעדיף לקובעה בפתח החיצוני, שחייב בודאי לדעת המשנ"ב, מאשר לקבוע תחת המשקוף הפנימי, שהסתפק החזו"א בחיובו. ועוד דיתכן שכאשר יש משקוף בחלק מהפתח אפשר לקבוע גם תחת התקרה כמש"כ בפ"ד ס"ו. ועכ"פ אין לקבוע ב' מזוזות מחשש בל תוסיף כמש"נ בס"ק נ"ו. בס"ק סג נתבאר דיתכן שהצד של החזו"א להחשיבו כצוה"פ, אינו משום דסגי בצוה"פ הנראית מבפנים, אלא משום שכל אורך כותלי הקטנה נידונים כמזוזה"פ, לפי"ו באופן שהפתח לקטנה הוא מהצד, נראה דל"ח כצוה"פ. ולפי מה שצידדנו שהגדולה והקטנה חשיבי כחדר א', יש טעם נוסף שלא לקבוע מזוזה בחלק המתרחב. אך להבנת החו"ה דהחזו"א הסתפק אם בקטנה הפרוצה לגדולה סגי בצוה"פ הנראית מבפנים, יש להחמיר גם בכה"ג.

(א) בסעיף יא נתבאר דאף מאן דמחייב בראשי כתלים, היינו דוקא כשיש שם משקוף בולט, אך ראשי כתלים ותקרה אינם נידונים כצוה"פ, וא"כ בניד"ד היה נראה לפטור. אך לפי מה שצידד החזו"א שם לדון את כל אורך הקטנה כמזוזה"פ, א"כ ניד"ד הרי הוא כפתח שיש בו מזוזות גמורות וראש תקרה שנחלקו בדינו המשנ"ב והחזו"א. ומ"מ כיון שיש בזה ב' ספיקות, חדא ספק החזו"א אולי אין כאן מזוזה"פ ופטור לכונ"ע,

קורה שבמבוי. בחו"ה (זו), כתב לפטור בכה"ג משום שהכתלים עשויים לצורך אחר, ולענ"ד אי משום הא אין לפטור כמש"נ בפכ"א סקי"ט.

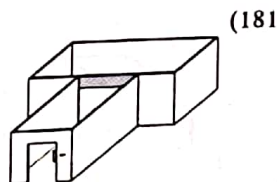
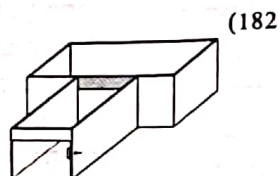
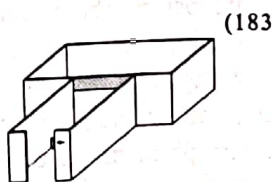
(נו) די"א שדלת מחלקת אף כשהפרוץ מרובה כמש"נ בפ"כ סקכ"ד, וכיון שיש בו ראשי כתלים לדעת הרא"ש חייב. ולדעת הפרישה הנ"ל בלא"ה ראשי כתלים אינם מחייבים בלא דלת.

(נז) אמנם בס' חו"ה (הו"ד בס"ק נ"ג) הבין שהחזו"א מחייב את פתח הגדולה, אך עבמש"כ בס"ק סג דאין כל משמעות לזה מהחזו"א. ולענ"ד הקטנה נידונית כפתחה של גדולה, והגדולה מחייבת מזוזה רק בפתח הקטנה, שהרי כל פתח בעלמא הוא כחצר קטנה הפרוצה לגדולה. וכ"כ הגר"ח קנייבסקי במכתב אלי (הנידון היה כעין ציור 104, אלא שהיה פתח נוסף בפתח הקטנה שכנגדו, והיה משקוף במעבר שבין הקטנות לגדולה). ואין להחמיר ולקבוע ב' מזוזות, דיש בזה חשש של בל תוסיף, דאם הקטנה נידונית כפתחה של גדולה, ה"ז כפתח ארוך המתרחב באמצעו, שודאי סגי ליה במזוזה אחת.

(נח) ושטח החלק הצר מצטרף לשיעור, כמבואר במהרי"ל דיסקין (כתבים כג). ואם יש שם גם דלת, יקבע בברכה.

(נט) ואף לפמש"כ בס"ק סב שיש מחייבים לקבוע תחת המשקוף הפנימי, כיון שכל אורך הקטנה היא פתחה של גדולה, ואין שיעור לאורך הפתח, הרי כבר קבע בפתח זה מזוזה, ואין פתח א' מחייב לקבוע ב' מזוזות.

(ס) החזו"א (י"ד קעב, ב ד"ה ואם) הסתפק אם כותלי הקטנה נידונים כמזוזות הגדולה. וא"כ כשיש בחלק הצר משקוף וראשי כתלים, יש לקבוע ממ"נ תחת המשקוף

(ה' ג) שכתב הרמב"ם וזה לשונו פתח שזרמנו כיפה אם יש באורך רבי מאיר מחייב ומכמים פוטרין ושוין שאם יש בגלילה עשרה שהיא רגלי הכיפה עשרה טפחים הרי זה אורת הפתח עכ"ל וכמו הרב חייב. ואף על פי שכתב הרא"ש בפסקיו (ה' מוחה ס) דנראה המגיד על זה וזה לשונו וסובר רבינו דלא צעין רחב ארבעה לענין אורת הפתח ולענין מזוזה ועד כאן לא הזכירו שם רחב ארבעה אלא

משום רבי מאיר דאית ליה חוקקין להשלים ואינו סובר כן צמה שאינו רחב ארבעה שאין לו שיעור אבל צמיש בגלילה עשרה ודאי אינה צריכה רחב ארבעה כן נראה לי והרשב"א ז"ל (עט"ק) דם נמיטת שער ג) לא כתב כן עכ"ל הרב המגיד: **אבל מפירוש רש"י** לשם מטאור דוקא דלכא דרגלילה עשרה נרוחב ארבעה התם הוא דשוין דחייב ומשמע דאפילו אין שם גובה בלא עגול אלא מחמיל להתעגל מן הארץ אפילו הכי חייב כיון דלכא גובה עשרה נרוחב ארבעה. וכ"כ המרדכי (הלכות קטנות ס' פקקט) ושוין שאם יש בגלילה עשרה שחייב ונראה לי דוקא נרוחב ארבעה עכ"ל וכן נראה דעת רבינו: **ומה שכתב ואם יש שתי מזוזות וכו'.** לאו למימרא דאינה חייבת אם מחמיל להתעגל מן הארץ דהא ודאי אפילו מחמיל להתעגל מן הארץ כיון שהפתח רחב ארבעה כל גובה עשרה חייב

קקשת ומתקצרת והולכת עד שאין בה ארבע טפחים ברוחב אם יש בגובה המזוזה עשרה טפחים (ז) קודם שנתקצרה עד שאין בה ארבע חייב (ה) ואם לאו פטור:

סימן רפח

פרטי רמזי דינים החבואים בזה הסימן

(א.ג.) אם הקדים והיה אם שמוע לשמע: (ב.ד.) אם כתבה בשני עורות או בשני דפין: (ה) במה חלוקה מרין ספר חזקה: נכתבת שלא מן הכתב: אם צריכה עיבוד לשמה: (ו) על מה נכתבת: (ז) צריכה שרטוט: (ג.ב.) אין תולין בה: (א.ב.) שיעור ריח שלמעלה ולמטה ובתחלתה: (ט) לא תהיה שטה אחת ארוכה מחברתה: עשאה כקובה או כגוב או בעיגול: (י) כמה יכתוב בשטה אחרונה: (יא) נהגו לעשותה כ"ב שיטין: מליאים וחסרים שבה: (יג) שלא להניח ריח שלש אותיות לא בסוף שטה שמסיים בה שמע ולא בתחלת שטה שמתחיל בה והיה אם שמוע: ריח שבין פרשה לפרשה אם עשאה פתוחה: (יד) כורכה מסופה לראשה: (טו) אם כותבין שדי או שמות מבחרין או מבפנים:

(א) **כיצד מצותה יקח עור אחד שיש בו לכתוב פרשת שמע והיה אם שמוע:** (ג) **ויכתבם זה אחר זה כסדר.** (ב) **ואם שינה והקדים והיה לשמוע פסולה:** ב, ד **ואם כתבה בשני עורות פסולה**

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

נמוזה אלא נקט שתי מזוזות משום דמיירי דאין הפתח רחב נמקום שתי מזוזות אלא ארבעה ולא יותר דהשתא בע"כ נמקום שמתחיל להתעגל אינה רחב ארבעה ואם כן העוגל מפסיק בין מקרה העליונה לשתי המזוזות ואפילו הכי חייבת דקנה שלמעלה נלוצת הפתח אין לריך ליגע כרוב נחמן (עירובין ס) ודלא כרז [שטת] דפליגי נהא לשם. והשתא לריך שיהא גובה המזוזות עשרה טפחים דאם לא כן פטורה מן המזוזה ודלא כמה שהבין בית יוסף מדברי רבינו:

ככה עשרה קודם שיחמיל להתעגל יש לה דין פתח וחיבת נמוזה דלחיתא צפרק קמא דעירובין (ס) עד כאן יא: **ורבינו עיקר פירושו דדברי רש"י** אלא שנמשך קצת אחר דברי הרמב"ם וכמו אם יש לו שתי מזוזות והאסקופה שעליהם עשאה כקשת ואילו לפירוש רש"י אפילו אין שם שתי מזוזות כלל אלא שמתחלה מחמיל להתעגל אם יש בו גובה עשרה נרוחב ארבעה חייב: **ואם אין**

פרטי רמזי דינים החבואים בזה הסימן

(טו) צריך שיכתוב שדי מבחרין כגוד חיבת והיה: (ז.ב.) צריך ליהדר בתגין שבה וכמה תגין הם:

(א.א.ג.) **כיצד מצותה יקח עור אחד וכו' ואם שינה והקדים והיה לשמוע פסולה.** נמכילתא (סוף פרשם ט) כתב שלא כסדרן יגנו א:

ב, ד **ואם כתבה בשני עורות פסולה וכו' ורש"י פסל אפילו אם כתב בעור אחד בשני דפין וכו'.** צפרק הקומץ (מנחות ג.) **אמר רב יהודה** אמר שמואל **כתבה על שני דפין פסולה ממיני פרישה**

(ז) **קודם שנתקצרה עד שאין בה ארבעה חייב.** לפי שאין פתח פתוחה מגונה עשרה ורוחב ארבעה. רש"י: (ה) **ואם לאו פטור.** וכל שכן פתח שאין לו גובה עשרה טפחים שפטור ממזוזה. רמ"א:

רפח (ב) **ואם שינה והקדים והיה לשמוע פסולה.** דלחיתא נמכילתא כתב שלא כסדרן פסולה. בית יוסף. ועיין דרישה:

רפח (א) **ואם שינה [והקדים] והיה לשמוע פסולה.** לכאורה היה נראה דר"ל שכתב והיה למעלה ואחר כך למטה הימנו כתב שמע אבל אם לא הקדימה כסדר אף על גב שכתבה שלא כסדרן כשרה וכמו שכתבו התוספות פרק המוציא יין (עט: ד"ה הא) אמה שאמרין שאם עשה מספר חזרה מזוזה כו' ורשמתייהו לקמן בסיומן ר"צ עיין שם. אבל בית יוסף כתב דהיינו טעמא דפסולה משום דתגין כתבן שלא כסדרן פסולה וכן כתב בסמוך (ולב) ד"ה ר"ה ופ"ש ועד שאין הטעם דחלוק פסולין במזוזה משום שהיא שווה לתפילין בזה ב) מזה מוכח דאפילו בכה"ג פסול:

הנהגות והערות

רפח (א) **במכילתא** איירי בפרשיות שבתפילין. וז"ל ספר החרומה כסימנים טוף סימן קצט (הביאו בתגרות מיימניות ס"א מתפילין אות ו) ולא מפליג בין בפרשיות בין באותיות וחיבות: [ב] כן הוא בירושלמי שהביא בבית יוסף. תולין כספרים אין תולין לא בתפילין ולא במזוזות:

